

NASTAVNA JEDINKA 3

RAZLIČITOST I PLURALIZAM

Viši razredi srednje škole

Slaganje kroz neslaganje?

**Kako postizemo dogovor oko
zajedničkog dobra?**

**“La multitude qui ne se réduit pas à l’unité est confusion;
l’unité qui ne dépend pas de la multitude est tyrannie.”**

**[Različitost koja se ne može svesti na jedinstvo je zbrka;
jedinstvo koje zanemaruje različitost je tiranija.]**

Blaise Pascal (1623-62)

**3.1 Da sam ja predsjednik ... Učenici definišu svoje političke
prioritete**

2.2 Koje ciljeve želimo promovirati?

Učenici osnivaju političke stranke

2.3 Šta je zajedničko dobro?

Slaganje kroz neslaganje

3.1 Učešće u pluralističkoj demokratiji

Učenici govore o svom iskustvu

Nastavna jedinka 3

Različitost i pluralizam

Slaganje kroz neslaganje?

Uvod za nastavnike

1. Veza između različitosti, pluralizma i demokratije

Različitost – neki primjeri

- Radnici i poslodavci raspravljaju o platama i radnom vremenu.
 - Zagovornici zaštite okoliša vode rasprave s kamionskim lobijem o planovima izgradnje nove ceste.
 - Roditelji žele da više nastavnika brine o potrebama njihove djece. Predstavnici poreznih obaveznika žele smanjenje poreza.
- Ljekari i nepušači žele potpunu zabranu pušenja u kafićima i restoranima. Vlasnici nekretnina i proizvođači cigareta zagovaraju slobodu pušenja na svim mjestima.
- Mladi žele da se jedna napuštena zgrada pretvori u centar za mlade. Obliznji stanovnici boje se da će noću biti previše buke.

Pojam **različitosti** odnosi se na načine na koje se ljudi razlikuju – po svojim interesima, ali i na druge načine: po svom načinu života, etničkoj pripadnosti, vjeroispovijesti i vrijednostima, svom društvenom statusu, spolu, generaciji, dijalektu i regiji (urbanoj ili ruralnoj, na primjer). Različitost se također povećava – kao obilježje društvene i ekonomske promjene.

Je li različitost problem?

Prema teorijama **pluralizma**, odgovor je negativan. U demokratskim sistemima, svako ko promoviše pojedinačne ili grupne interese ostvaruje ljudska prava – na primjer, javno protestovanje je ostvarivanje slobode izražavanja. Dakle, koncept pluralizma prihvata različitost – ona je činjenica, nešto „normalno“, ali predstavlja i izazov. Kako se mogu pomiriti različiti interesi različitih grupa i pojedinaca? Koje je najbolje rješenje sukoba i problema koje oni artikuliraju? To je pitanje **zajedničkog dobra**.

Šta je zajedničko dobro?

Prema teorijama pluralizma, niko ne zna šta je zajedničko dobro prije nego što se održi javna rasprava o toj temi. Moramo se složiti oko onog što nam je najviše u interesu. Zajedničko dobro je nešto o čemu se treba dogovoriti. Pogledajmo dva gore spomenuta primjera.

- Radnici i njihovi poslodavci moraju se dogovoriti o plati koja radnicima garantuje pristojan životni standard, a poslodavcima omogućava da pod kontrolom drže troškove.
- Problem centra za mlade može se riješiti izgradnjom centra, ali i utvrđivanjem pravila kako bi se susjede zaštitilo od previše buke. Najbolje rješenje mora se pronaći kroz dijalog i pregovore, a ishod je najčešće kompromis.

Pluralizam je, dakle, povezan s konstruktivističkim pojmom zajedničkog dobra. Najprije svi učesnici artikuliraju svoje različite interese, a potom traže rješenje koje je svakom prihvatljivo. Prema tome, nema ništa „egoistično“ u tome da se jasno iskažu vlastiti interesi. Naprotiv, to je dio procesa, no niko ne smije očekivati da će njegovi interesi biti u potpunosti ispunjeni. Pojam konstruktivizma naglašava postojanje učenja, pri čemu se izmjenjuje obrazac pokušaja i greške. Praksa će pokazati u kojoj mjeri

je rješenje dobro, a možda će ga biti potrebno izmijeniti ili poboljšati – u novoj rundi rasprava i pregovora.

Na koji način je pluralizam povezan s demokratijom?

Pluralizam je oblik natjecanja. Igrači se međusobno takmiče da bi ostvarili svoje interese, a pregovori podrazumijevaju i moć i zaključivanje. Međutim, ova vrsta takmičenja osigurava da niti jedan igrač ne preuzme dominaciju. Različitost i pluralizam stvaraju poliarhiju (moć u rukama mnogih) što je društveni ekvivalent principa uzajamne kontrole u demokratskoj organizaciji. Pluralizam vodi ka liberalizmu proširujući natjecanje s ekonomije na društvo i politiku.

Kako pluralizam uspijeva mirno rješavati sukobe interesa?

Različitost i pluralizam dopuštaju veliku dozu neslaganja oko interesa i problema („sfera neslaganja“). To će funkcionisati samo ako postoji „sfera slaganja“. Pluralizam zahtijeva od građana da se dogovore oko osnovnih vrijednosti i pravila:

- Međusobno priznavanje: drugi igrači smatraju se protivnicima, ali ne i neprijateljima.
- Nenasilje: pregovori se vode mirnim sredstvima, tj. riječima, a ne fizičkom silom.
- Prihvatanje kompromisa: svi igrači shvataju i prihvataju da se odluka može donijeti samo kompromisom.
- Pravilo većine: ako se o nekoj odluci glasa, većina odlučuje.
- Pokušaj i greška: ako se uslovi promijene, ili se odluka pokaže pogrešnom, vode se novi pregovori.
- Pravičnost: odluke se moraju donositi u skladu s ljudskim pravima.

Kritike na račun pojma pluralizma

Kritičari naglašavaju da je u pluralističkom modelu moć u rukama mnogih, no zbog različitosti, nejednako je raspoređena. Stoga neki igrači imaju veće šanse od drugih u takmičenju različitih interesa.

Ova argument ukazuje na konstitutivnu tenziju između slobode i jednakosti – konstitutivna je, što znači da je neiskorjenjiva, i sa stajališta demokratije i ljudskih prava. Pluralisti promovišu liberalno razumijevanje kompetitivne demokratije, a kritičari insistiraju na ravnopravnom shvatanju demokratije.

U pluralističkom modelu, tenzija između slobode i jednakosti jeste suština pitanja o zajedničkom dobru. Sloboda znači takmičenje, a takmičenje rađa pobjednike i gubitnike, tj. nejednakost. Prema tome, kada odlučujemo o zajedničkom dobru, igrači na terenu moraju voditi računa o potrebama slabijih.

Ima li pluralizam alternativu?

Odbacivanje pluralizma podrazumijeva popuštanje pred „autokratskim iskušenjem“. Zajedničko dobro definiše neki autoritet, a svi koji se ne slažu smatra se neprijateljem. Komunističke partije su primjer za to. One su prisvajale isključivo pravo na vodstvo, na osnovu tvrdnje da su u stanju definisati zajedničko dobro naučnim sredstvima. I liberalna i egalitarna demokratija su odbačene.

Konačno, alternativa pluralističkoj demokratiji jeste jedan oblik diktature. To proizlazi iz konstatacije Winstona Churchilla da je „demokratija najgori oblik vladavine osim svih onih ostalih koje su već isprobane“. Pluralistička demokratija nije oslobođena rizika, no doima se najboljim oblikom vladavine koja se mirno nosi s različitošću svojih pripadnika.

2. Učestvovati u demokratiji – šta nudi ova jedinka

Učenici uče o svom učešću u **pluralističkoj demokratiji**:

Moraju se oglasiti ukoliko žele da se njihovi interesi i ideje uzmu u obzir; učestvovati u demokratiji također znači učešće u natjecanju u pluralizmu.

Učestvovati u demokratiji znači pregovarati o zajedničkom dobru.

Učestvovati u demokratiji od svih učesnika zahtijeva prihvaćanje temeljnih vrijednosti međusobnog uvažavanja, nenasilja, spremnosti na kompromise i vladavine većine.

Pristup učenju ove jedinke usmjeren je na rješavanje zadataka. Učenici uče i razumiju različitost na osnovu svojih iskustava u učionici, a pluralizam na osnovu aktivnog uključivanja u proces pregovaranja o zajedničkom dobru.

Lekcija 1: najprije se od učenika traži da razmijene svoje ideje o tome šta bi se nalazilo na prvom mjestu njihovog programa da su oni predsjednici države ili predsjednici vlade svojih zemalja. Učenici će steći iskustvo o različitosti svojih mišljenja i ideja. Učionica je model za različitost u društvu kao cjelini.

Lekcija 2 i Lekcija 3: potom počinje proces pregovaranja. Učenici koji dijele isto stajalište ili osnovni pristup osnivaju političke stranke (ostale vrste grupa ispuštene su u ovom modelu), dok drugi mogu izabrati samostalno nastupanje. Učenici definišu svoje ciljeve i prioritete pa potom pregovaraju. Možda će pronaći odluku ili kompromis s kojim će se svi, ili barem većina, složiti – kao u stvarnom životu. Steći će iskustvo o prednostima organiziranja u stranke, na primjer, pred pojedinačnim takmičenjem oko stvaranja programa i utvrđivanja rješenja.

Lekcija 4: učenici iznose svoja iskustva i povratne informacije u vezi s ovom jedinkom.

Uloga nastavnika je uloga moderatora. Učenici savladavaju jedinku kroz svoje aktivnosti. Predlažemo nekoliko kratkih uputa nastavnika kao podršku konstruktivističkom učenju kroz poduku o osnovnim pojmovima. Nastavnik daje odgovarajuće upute u trenutku kada su učenici za njih spremni. Radni materijali za učenike i nastavni materijali su sredstva i informacije kojima se pritom služe nastavnici.

Razvijanje sposobnosti: povezanost s ostalim jedinkama ove knjige

Šta pokazuje ova tabela?

Naslov ovog priručnika, „Učestvovati u demokratiji“, stavlja naglasak na sposobnosti aktivnog građanina u demokratiji. Donja tabela pokazuje potencijal za sinergijske učinke jedinki sadržanih u ovom priručniku. Pokazuje koje sposobnosti se razvijaju u 3. jedinki (označeni red tabele). Masno uokvirena kolona pokazuje sposobnosti političkog odlučivanja i djelovanja – uokvirena je zbog svoje bliske povezanosti sa učešćem u demokratiji. Ostali redovi pokazuju povezanost s ostalim jedinkama ovog priručnika: koje sposobnosti se razvijaju obrađivanjem ovih jedinki, a podrška su učenicima u njihovom radu u sklopu 3. jedinke?

Kako možemo upotrijebiti ovu tabelu

Nastavnici mogu upotrijebiti ovu tabelu kao instrument za različito planiranje nastave u sklopu obrazovanja za demokratiju i ljudska prava.

- Tabela nastavnicima pomaže u osvještavanju sinergijskih učinaka koji učenicima olakšavaju obuku u cilju ponovljenog usvajanja važnih sposobnosti, u različitim kontekstima koji su na različite načine povezani.
- Tabela pomaže nastavnicima koji samo nekoliko lekcija posvećuju obrazovanju za demokratiju i ljudska prava: nastavnik može izabrati samo ovu jedinku i zanemariti ostale, budući da zna da se neke ključne sposobnosti, u izvjesnom smislu, razvijaju i u ovoj jedinki – na primjer, vršenje odabira, razumijevanje pluralizma identiteta, ostvarivanje prava na slobodu, odgovornost kod vršenja odabira koji utiče na druge.

Jedinke	Dimenzije razvijanja sposobnosti			Stajališta i vrijednosti
	Politička analiza i procjena	Metode i vještine	Učestvovati u demokratiji. Političko odlučivanje i djelovanje	
3. Različitost i pluralizam	Prepoznavanje područja zajedničke namjere i sukoba. Dvije dimenzije politike: rješavanje problema i borba za moć.	Javni govor. Obraćanje drugima Upravljanje vremenom.	Utvrdjivanje političkih prioriteta i ciljeva. Pregovaranje i odlučivanje.	Samopouzdanje, samopoštovanje. Spremnost na kompromis.
6.Vlast i politika	Politika: postupak rješavanja problema. Dimenzija moći pri selekciji programa.			
4.Sukob			Pregovaranje i odlučivanje.	
5.Pravila i propisi			Dogovor oko okvirnih pravila.	Međusobno uvažavanje

NASTAVNA JEDINKA 3: Različitost i pluralizam – Slaganje kroz neslaganje? Kako se složiti oko zajedničkog dobra?

Tema lekcije	Razvijanje sposobnosti/ishodi učenja	Zadaci za učenike	Materijali i sredstva	Metoda
Lekcija 1 Da sam ja predsjednik ...	Definisanje političkih prioriteta, djelovanje u okvirima javne rasprave i odlučivanja, živjeti u otvorenim situacijama „zbrke”. Odabiranje i razmišljanje o kriterijima. Sastavljanje tabele s kategorijama. Davanje kratke izjave objašnjenju razloga. Četiri osnovna politička stajališta: liberalno, socijal-demokratsko, konzervativno, zeleno.	Učenici definišu, izlažu i upoređuju svoje političke prioritete.	A3 papir (poticaj za učenike) nastavni materijal 3A. nastavni materijal 3.1. Traka papira za svakog učenika, poželjno s flomasterom.	Izlaganje i analiziranje izjava o politici; individualni rad; plenarna rasprava.
Lekcija 2 Koje ciljeve želimo promovirati?	Pregovaranje, uspostavljanje ravnoteže insistiranja na vlastitim ciljevima i prihvaćanje tuđih ciljeva. Političke stranke generišu moć koja je potrebna za promovisanje političkih ciljeva. To čine objedinjavanjem i postizanjem kompromisa.	Učenici dogovaraju zajednički program političkih prioriteta. Predstavljaju profile svojih stranaka na javnom događanju.	Radni materijali 3.1-3.4. Nastavni materijali 3B.	Grupni rad, plenarna izlaganja, predavanje.

Učestvovati u demokratiji

<p>Lekcija 3 Šta je zajedničko dobro?</p>	<p>Učešće: vještine pregovaranja. Analiziranje ciljeva zajedničkog djelovanja. Politika ima dvije dimenzije: rješavanje problema i borba za moć. Kompromis je cijena koju treba platiti za podršku i dogovor.</p>	<p>Učenici dogovaraju odluku.</p>	<p>A4 papirne trake i flomasteri. Trake za prikazivanje „dijamantne analize”.</p>	<p>Igra donošenja odluka; pojedinačne, grupne i plenarne rasprave.</p>
<p>Lekcija 4 Učešće u pluralističkoj demokratiji</p>	<p>Organiziranje rezultata vlastitog rada. Kratke izjave, povratne informacije. Pluralizam podržava pravedno i efikasno odlučivanje. „Slaganje kroz neslaganje.” Promovišem svoje interese kroz učešće u demokratiji...</p>	<p>Učenici razmišljaju i raspravljaju o svom iskustvu i daju povratne informacije o jedinki.</p>	<p>Stalak s papirom i flomasteri, primjerci . Radnih materijala 2.5 (Univerzalna deklaracija) i 2.6 (Evropska konvencija o ljudskim pravima).</p>	<p>„Zid šutnje”. Individualni rad, izlaganje i rasprava. Krug brzinskih pitanja.</p>

Lekcija 1

Da sam ja predsjednik ...

Učenici definišu svoje političke prioritete

<p>Ova tabela sažima informacije koje su nastavniku potrebne u svrhu planiranja i izvođenja časa.</p> <p>Razvijanje sposobnosti odnosi se direktno na obrazovanje za demokratiju i ljudska prava.</p> <p>Cilj učenja pokazuje šta učenici znaju i razumiju.</p> <p>Zadatak (zadaci) koji se daju učenicima, uz metodu, važni su sastavni dijelovi procesa učenja.</p> <p>Kontrolni popis materijala predstavlja pomoć u pripremi časa.</p> <p>Raspored nastavniku omogućuje okvirno planiranje vremena.</p>	
Razvijanje sposobnosti	<p>Učešće: definisanje političkih prioriteta, djelovanje u okviru javne rasprave i odlučivanja, življenje u otvoreniom situacijama „zbrke”.</p> <p>Procjena: odabir, razmišljanje o kriterijima.</p> <p>Analiza: izrada tabele kategorija.</p> <p>Metode i vještine: davanje kratke izjave i objašnjavanje razloga.</p>
Cilj učenja	Učenici su u stanju definisati svoj položaj u okviru četiri osnovna politička stajališta: liberalnog, socijaldemokratskog, konzervativnog, ekološkog.
Zadaci za učenike	Učenici definišu, izlažu i upoređuju svoje političke prioritete.
Materijali i sredstva	<p>A3 papir (poticaj za učenike).</p> <p>nastavni materijal 3A.</p> <p>Radni materijal za učenike 3.1.</p> <p>Papirnata traka za svakog učenika, po mogućnosti s flomasterom.</p>
Metoda	Izlaganje i analiza političkih izjava; individualni rad, plenarna rasprava.
Raspored	<p>1. dio: učenici definišu političke ciljeve. 25 min.</p> <p>2. dio: učenici analiziraju svoje odluke. 15 min.</p>

Informacije

U prvoj lekciji učenici svoj razred doživljavaju kao mikrodrustvo. Stvaraju različitost pojedinačnih stajališta i političkih prioriteta. Učenici dolaze do saznanja da takvu situaciju treba pojasniti. Ako svako od njih zamisli da je politički lider svoje zemlje i definiše svoje prioritete, očito je da treba donijeti neke odluke.

Nastavnik olakšava postupak koji slijedi u ovoj i sljedećim lekcijama. Ukoliko učenici ozbiljno shvate ciljeve, bit će zainteresirani za pregovaranje o odluci koju žele prihvatiti.

Opis lekcije

1. dio: Učenici definišu političke ciljeve

Korak 1.1: Priprema

Učenici i nastavnik sjede u krugu, s dovoljno prostora na podu u sredini kruga. Klupe su sklonjene u stranu; namanje jedna klupa nalazi se u svakom uglu učionice i na njoj se može raditi.

Učenici imaju pribor za pravljenje bilješki.

Svaki učenik dobiva jednu traku papira i po mogućnosti flomaster.

Nastavnik ima spreman A3 papir („Da sam ja predsjednik...”), vidi u nastavku.

Korak 1.2: Učenici donose odluke⁸

Nastavnik objašnjava učenicima da je to početak nove jedinice. Učenici se upoznaju s temom kroz aktivnost na osnovu sljedećih uputa:

Zamislite da ste upravo postali predsjednik⁹ naše države.

Da sam ja predsjednik naše
države, moj prioritet bi bio

Nastavnik u centar kruga stavlja papir s poticajnim materijalom.

Šta će biti tvoj najveći prioritet?

Dopuni ovu izjavu. Evo nekoliko stvari za razmatranje:

Možeš izabrati konkretnu mjeru radi trenutnog ostvarivanja cilja – ili poduzeti prvi korak na putu ostvarivanja dugoročnog cilja.

Koja grupa ljudi, pitanje ili problem te najviše brine?

Učenici u miru razmišljaju o ovim pitanjima i na traku papira zapisuju svoje odluke. Još uvijek ne razmjenjuju svoje ideje jer će se to događati u plenarnom dijelu časa.

Svaki učenik iznosi samo jednu odluku. Ako imaju na umu više stvari, neka ih zabilježe.

Korak 1.3: Učenici iznose svoje odluke

Učenici naizmjenično iznose svoje odluke. Dovršavaju izjavu: „Moj najveći prioritet bio bi...” i objašnjavaju svoje razloge. Stavljaju svoje trake papira na pod u sredini kruga.

Za očekivati je da će neki učenici imati slične ideje. Ako se to dogodi, nastavnik ukazuje na to i predlaže grupisanje tih izjava. Na taj način se trake grupišu i daje im se odgovarajući naslov, kao na primjer, „borba protiv siromaštva“ ili „poboljšanje obrazovanja“.

Nastavnik potiče učenike da se pridruže organiziranju ideja. Nema daljnje rasprave niti komentaranja odluka dok svi učenici ne dobiju priliku da iznesu svoje ideje.

Ishod će vjerovatno biti neki skupovi pod zajedničkim naslovom, ali i neke izjave koje stoje same za sebe.

8. Ova metoda je varijanta zadatka 6.3, „Da sam ja mađioničar“ iz priručnika Podučavati demokratiju: Zbirka modela za obrazovanje za demokratiju i ljudska prava, Knjiga VI, u izdanju Vijeća Evrope, Strasbourg, 2008, str. 59.

9. Nastavnik upotrebljava službeni termin za glavnu osobu u vladi dotične zemlje.

2. dio: Učenici analiziraju svoje odluke

Korak 2.1: Učenici opisuju različitosti svojih odluka

Nastavnik pomaže učenicima u ovom koraku postavljanjem otvorenog pitanja:

Opiši „politički pejzaž” koji si stvorio/stvorila.

Nekoliko učenika odgovara. Mogu odgovoriti na sljedeće pitanje; ako ne, to čini nastavnik:

Koja osnovna ideja povezuje ideje koje obrazuju skupove i zbog čega su ostali učenici izabrali drugačiji stav?

Učenici opisuju bit različitosti. Budući da se bave mogućnostima jedne političke odluke, a ne otvorenom razmjenom ideja, postaju svjesni potrebe postizanja sporazuma – spajanjem nekih prijedloga i isključivanjem drugih. Bogatstvo ideja proizvod je mnogih građana koji učestvuju u raspravi i ostvaruju svoju slobodu mišljenja i izražavanja. Odluka mora biti donijeta, no ko je donosi?

Ako je potrebno, nastavnik podsjeća učenike na tu odlučujuću činjenicu.

Korak 2.2: Nastavnik daje ulazne informacije o osnovnim političkim stajalištima

Svaki ugao učionice namijenjen je jednom od četiri politička stajališta. Nastavnik stavlja na klupe potrebne papire (zajedno s izrescima nastavnog materijala 3A). Naizmjenično uvodi svako stajalište, a jedan učenik ostalima čita izvave.

Nastavnik poziva učenike da upotrijebe sljedeće informacije:

Koje osnovno stajalište odgovara njihovoj političkoj izjavi, ili skupovima, a koje ne?

Mogu li se poistovjetiti s bilo kojim od tih stajališta, ili je njihov stav negdje u sredini? Ili bi radije definisali drugačije stajalište?

Nastavnik učenicima dijeli nastavni materijal 3.1 – plan ove jedinice. Zadatak je definisati stav koji učenici imaju na „političkoj sceni“. Političke stranke važni su posrednici između različitih interesa, vrijednosti i prioriteta. Učenici stoga trebaju formirati stranke s ciljem promovisanja političkih ciljeva koje su zacrtali u ovoj lekciji. Nastavnik napominje da ostvaruju ljudsko pravo političkog učešća. Mogu slobodno pristupiti ili napustiti stranku, osnovati novu ili ostati izvan svih stranaka. Zadatak je primjer procesa političkog odlučivanja – od političkih ciljeva u glavama ljudi do privremenog dogovora oko zajedničkog dobra.

Korak 2.3: Učenici se sastaju u svojim novim strankama

U zadnjim minutama časa, učenici se sastaju u svojim strankama. Dobivaju nastavne materijale 3.2 and 3.3 kao podršku raspravi.

Nastavnik razgovara s učenicima koji su odlučili ne osnovati stranku i ne pristupiti niti jednoj stranci. Mora im se objasniti da su u ovom zadatku, kao i u stvarnosti, stranke jači igrači i preuzimaju vodstvo. Ako ozbiljno shvate svoje ciljeve, mora ih zanimati njihovo ostvarivanje u praksi. Da bi se to dogodilo, potreban je element moći. Stranke su u stanju stvoriti takav potencijal moći. Učenici stoga trebaju razmotriti jednu od sljedećih mogućnost:

Ako imate dodatne mogućnosti, možda prethodno zabilježene, razmotrite mogućnost pristupanja nekoj od stranaka na osnovu tih ciljeva.

Razgovarajte jedni s drugima da biste saznali možete li osnovati stranku.

Pričekajte da čujete stranačke političke misije i potom izvršite odabir.

Lekcija 2

Koje ciljeve želimo promovirati?

Učenici osnivaju političke stranke

<p>Ova tabela sažima informacije koje su nastavniku potrebne u svrhu planiranja i izvođenja časa.</p> <p>Razvijanje sposobnosti odnosi se direktno na obrazovanje za demokratiju i ljudska prava.</p> <p>Cilj učenja pokazuje šta učenici znaju i razumiju.</p> <p>Zadatak (zadaci) koji se daju učenicima, uz metodu, važni su sastavni dijelovi procesa učenja.</p> <p>Kontrolni popis materijala predstavlja pomoć u pripremi časa.</p> <p>Raspored nastavniku omogućuje okvirno planiranje vremena.</p>	
Razvijanje sposobnosti	Učešće: pregovaranje – ublažavanje insistiranja na vlastitim ciljevima i uvažavanje tuđih.
Cilj učenja	Političke stranke pokazuju moć koja je potrebna za promicanje političkih ciljeva. To postižu objedinjavanjem stajališta i interesa pojedinih članova od kojih se zbog toga traži dogovaranje.
Zadaci za učenike	Učenici dogovaraju zajednički program političkih prioriteta. Javno predstavljaju profile svojih stranaka.
Materijali i sredstva	Radni materijali 3.1-3.4. Nastavni materijali. 3B
Metoda	Grupni rad, plenarna izlaganja, predavanje.
Raspored	1. dio: učenici definišu profile svojih stranaka. 15 min.
	2. dio: javno događanje: stranke predstavljaju svoje profile. 10 min.
	3. dio: nastavnik uvodi konstruktivistički pojam zajedničkog dobra. 5 min.
	4. dio: učenici raspravljaju o svojim strategijama pregovaranja. 10 min.

Informacije

Najveći dio lekcije posvećen je učeničkim aktivnostima koje moraju biti dovršene u vrlo kratkom vremenu (vidi radni materijal za učenike 3.1).

Nastavnik drži kratko predavanje koje učenicima nudi jedan nov pogled na njihovo sadašnje iskustvo. Nastavnik spominje mnogo toga što učenici već znaju i uvodi ključne pojmove ove jedinice – različitost, pluralizam, zajedničko dobro.

Kroz to međudjelovanje konstruktivističkog učenja, podučavanja i nove faze konstruktivističkog učenja, pojmovi postaju učenicima razumljivi jer im pomažu da shvate situaciju u kojoj se nalaze.

Opis lekcije

Nastavnik se poziva na plan lekcije (Radni materijal za učenike 3.1). Stranke zauzimaju svoju poziciju na „političkoj sceni“. – doslovno zauzimajući svoje mjesto na istoj – i izrađuju svoje profile. Javni skup će svima pomoći u definisanju svog stajališta – u saradnji ili suočavanju s drugim strankama.

1. dio: Učenici definišu profile i programe svojih stranaka.

Korak 1.1: Učenici prepoznaju svoj položaj na „političkoj sceni“.

Učenici koji su grupisali svoje političke izjave u prethodnoj lekciji sada trebaju odlučiti gdje je njihovo mjesto na „političkoj sceni“. Obilježavaju ga namještanjem klupa i stolica na određena mjesta. To može biti u jednom uglu ili bilo gdje u učionici. Na taj način prostor između stranaka vrlo plastično pokazuje koje stranke su bliže ili su međusobno suprotstavljene. Što su dvije stranke bliže, to su veće šanse da će formirati koaliciju sa zajedničkim ciljevima.

Učenici koji su odlučili ne pristupiti niti jednoj stranci okupljaju se na slobodnom prostoru, po mogućnosti u sredini učionice. Razmjenjuju stajališta. Ako žele, nastavnik im se može pridružiti kao moderator. Ne smije ih nagovarati da se pridruže nekoj stranci, već sluša njihova pitanja i prigovore. Učenici odlučuju da li i kako učestvovati, a ne nastavnik.

Stranke u svako doba primaju nove članove, kao i u stvarnom životu. Učernici mogu i napuštati stranku.

Korak 2.2: Stranke definišu svoje profile

Uz pomoć Radnih materijala za učenike 3.2 i 3.3, učenici izrađuju profile svojih stranaka. Nastavnik posmatra i sluša, ali ne interveniše, osim ako nije zamoljen da pomogne, ili u slučaju ozbiljnijih problema.

2. dio: Javni skup – stranke predstavljaju svoje profile

To je javni skup za stranke, a ne pojedinačne učenike. To se može objasniti ograničenim raspoloživim vremenom. Stranke objedinjuju pojedinačna stajališta čime se smanjuje različitost individualnih mišljenja.

Svaka stranka ima istu količinu vremena – 2 ili 3 minute, ovisno o ukupnom broju stranaka. Nastavnik to objašnjava učenicima dok pripremaju svoje predstavljanje i strogo primjenjuje to pravilo – iz očitih razloga pravičnosti.

Kao što se predlaže u Radnom materijalu za učenike 3.2, od govornika se očekuje da privuku one koji se još uvijek nisu odlučili. Osim toga, mogu se pokušati takmičiti s drugim strankama. Letci ili posteri koriste se kao podrška strankama.

Svi učenici, bez obzira jesu li članovi neke stranke ili ne, mogu odlučiti žele li pristupiti ili napustiti stranku nakon tog skupa.

3. dio: Nastavnik daje poticaj za razmišljanje: zajedničko dobro.

Taj doprinos – kratko predavanje uz Radni materijal za učenike 3.4 – ima za cilj povezati iskustvo učenika s osnovnim pojmovima različitosti i pluralizma. Ubacivanjem predavanja u kontekst iskustva i interakcije koje su kreirali učenici, događa se međudjelovanje konstruktivističkog učenja i sistemskog podučavanja.

Nastavni materijal 3B nudi nacrt za predavanje.

Učenici, ako je potrebno, mogu tražiti dodatno pojašnjenje. U protivnom nije potrebna rasprava, jer učenici mogu razmišljati o ovom doprinosu tokom budućeg rada.

4.dio: Stranke pripremaju strategije pregovaranja

Nastavnik upućuje učenike na Radni materijal za učenike 3.1. U sljedećoj lekciji, stranke imaju mogućnost pregovaranja jedna s drugom. Mogu li formirati savez, koaliciju? Organizirat će se okrugli stol, kako bi se svim strankama i pojedinačnim učenicima pružila mogućnost pregovaranja o vlastitom poimanju zajedničkog dobra. U završnom dijelu ove lekcije, učenici mogu pripremati strategiju pregovaranja.

- Kojim će ciljevima dati prioritet?
- Koju stranku ili stranke žele izabrati za prvu rundu bilateralnih razgovora?
- Koliko će delegacija stranka osnovati?

Učenici nastavljaju interne rasprave u svojim strankama. Ukoliko ne zatraže nastavnikovu podršku, rade samostalno.

Lekcija 3

Šta je zajedničko dobro?

Slaganje kroz neslaganje

<p>Ova tabela sažima informacije koje su nastavniku potrebne u svrhu planiranja i izvođenja časa.</p> <p>Razvijanje sposobnosti odnosi se direktno na obrazovanje za demokratiju i ljudska prava.</p> <p>Cilj učenja pokazuje šta učenici znaju i razumiju.</p> <p>Zadatak (zadaci) koji se daju učenicima, uz metodu, važni su sastavni dijelovi procesa učenja.</p> <p>Kontrolni popis materijala predstavlja pomoć u pripremi časa.</p> <p>Raspored nastavniku omogućuje okvirno planiranje vremena.</p>	
Razvijanje sposobnosti	Učešće: vještine pregovaranja. Analiza: raščlanjivanje ciljeva čija je namjera ista.
Cilj učenja	Politika ima dvije dimenzije: rješavanje problema i borba za moć. Kompromis je cijena koja se plaća da bi se dobila podrška i postigao dogovor.
Zadaci učenika	Učenici dogovaraju odluku.
Materijali i sredstva	A4 trake papira i flomasteri. Trake za demonstraciju „dijamantne analize“.
Metoda	Igra donošenja odluka; pojedinačno, grupno i na plenarnoj raspravi.
Raspored	1.dio: učenici definišu svoje prijedloge. 10 min.
	2. dio: učenici pregovaraju za okruglim stolom. 30 min.

Informacije

Jedinka je model procesa dogovaranja ciljeva definisanih razumijevanjem zajedničkog dobra. U ovoj lekciji zadatak učenika je težiti tom cilju. Mogu, ali i ne moraju uspjeti. Njihovo nastojanje i iskustvo jednako je važno kao i sam ishod.

Nastavnik i dalje ima ulogu moderatora. Na primjer, učenicima predstavlja modele pregovaranja, ali ne raspravlja o sadržaju.

Tokom 1. dijela, posebnu pažnju treba posvetiti učenicima koji se osjećaju isključeni jer nisu pristupili niti jednoj stranci.

Opis lekcije

Početak: nastavnik iznosi pojedinosti programa

Nastavnik upućuje učenike na program (Radni materijal za učenike 3.1) i podsjeća ih na njihov zadatak. U ovoj lekciji dogovarat će politički program. Koje ciljeve predlažu?

1. dio: Učenici definišu ciljeve

Učenici odlučuju koje će ciljeve predložiti. Stranke i pojedinci mogu iznositi prijedloge. Čini se da to daje prednost „nesvrstanim“ učenicima; s druge strane, prijedlog neke stranke ima mnogo veću šansu da bude izglasan velikim brojem glasova.

Glasnogovornici grupa ili učenici pojedinačno pripremaju kratku promotivnu izjavu.

Učenici bilježe svoje ciljeve flomasterom na papirnatu traku.

2. dio: Učenici pregovaraju za okruglim stolom

Nastavnik insistira na tačnom početku. Učenici sjede na stolicama koje stoje poredane u krug; to ne odgovara metafori „okruglog stola“ u punom smislu, ali pospješuje komunikaciju. Stranke koje su formirale koaliciju sjede jedna pored druge.

Korak 2.1: Učenici iznose svoje prijedloge

Nastavnik otvara okrugli stol i daje riječ glasnogovornicima stranaka i pojedinačnim učenicima. Traži da govore o dogovorima koje su postigli i iznesu prijedlog zajedničke odluke. Stavljaju svoju papirnatu traku na pod.

Korak 2.2: Učenici analiziraju svoje ciljeve i istražuju mogućnosti za kompromis i integraciju

Nakon što su svi imali priliku da govore, nastavnik moderira i na osnovu prijedloga koje su učenici iznijeli utvrđuje moguću povezanost i kompromise.

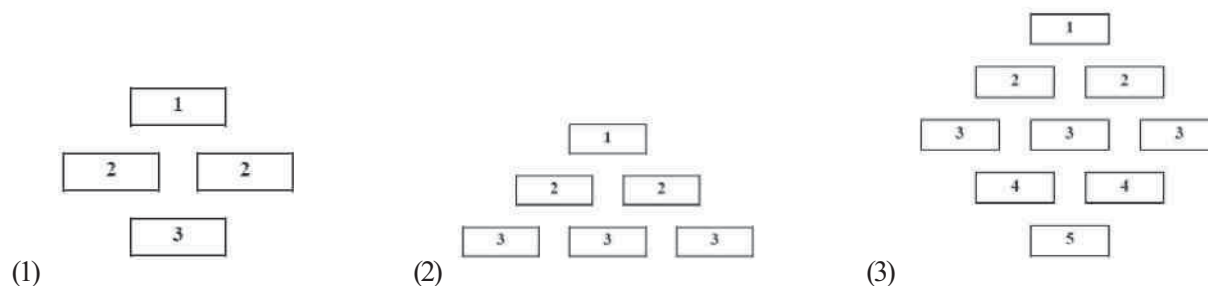
Da li neki prijedlozi spadaju u istu kategoriju? Mogu li se te kartice staviti u isti skup?

Koji prijedlozi se međusobno isključuju? Učenici moraju pažljivo pogledati prijedloge. Da li se ciljevi međusobno isključuju? Ili im je namjera ista, no zahtijevaju veliki napor, sredstva ili novac?

Korak 2.3: Nastavnik predlaže model pregovaranja

Nastavnik predlaže model za sastavljanje političkog programa s ciljevima koji se tiču zajedničkog dobra. Papirnatim A4 trakama, označenim brojkama kao u nastavku, nastavnik uvodi model 1, pojednostavljenu verziju klasičnog modela „dijamantne analize“ (model br. 3).

U varijanti s četiri cilja, jedan cilj smatra se glavnim prioritetom. Dva cilja su druga po redu, a jedan cilj, koji se smatra manje važnim ili manje hitnim, treći je po redu (ili se sasvim odbacuje – potom nastavnik uklanja cilj br. 3).

Ovaj zatvoreni model s tri ili četiri cilja zahtijeva pregovore budući da se mnogi ciljevi ne mogu dopustiti. S druge strane, manji broj ciljeva lakše se ostvaruje nego plan s kojim su svi zadovoljni, ali ga je mnogo teže ostvariti (dilema između inkluzije (spajanja ciljeva) i učinkovitosti). Nastavnik dodaje trake papira kako bi na taj način model br. 1 prebacio u modele br. 2 i 3.

Nastavnik na kraju naglašava da svi modeli definišu samo jedan glavni prioritet. Prema tome, daljnja, vrlo radikalna mogućnost bila bi definisati samo jedan cilj.

1

Korak 2.4: Učenici pregovaraju

Učenici se moraju dogovoriti oko nekoliko pitanja. Ta pitanja istovremeno otvaraju različite puteve do postizanja dogovora i podrške većine.

- Koji model odabiremo – koliko ciljeva želimo uključiti?
- Kojim ciljevima dajemo prednost?
- Da li bismo se možda svi mogli složiti oko samo jednog cilja?
- Koje ciljeve uključujemo u svoj program? Ciljeve koji se međusobno podupiru ili one koji se međusobno isključuju? (Prva mogućnost usmjerena je na učinkovitost, a druga na inkluziju).
- Da li program u cjelini djeluje smisleno?

Ovdje je potrebno pažljivo razmišljanje i raspravljanje. Stranke imaju jače uporište u svojim ciljevima, dok drugi možda imaju bolje ideje. Stoga je otvoreno pitanje koji ciljevi će dobiti najveću podršku.

Inkluzija ciljeva koji se međusobno isključuju (npr. ekološko + konzervativno) tipični su za koalicije između stranaka ili su pravilo za sve stranke. Organizirani model ciljeva (koje definiše jedna stranka) podložniji je stvaranju konkurencije i usmjeren je prema potencijalnom sukobu. Izbor između tih modela je stoga izbor političkih kultura – načini ostvarivanja pluralizma u demokratiji. Nastavnik prati kako se učenici nose s tim problemom i odlučuje da li će se na to osvrnuti u lekciji koja sadrži osvrt na ta pitanja.

Učenici reorganiziraju kartice na podu s ciljem stvaranja svog programskog modela (u obliku dijamanta ili piramide). Ako nekoliko modela uključuje iste ciljeve, duplikati se koriste za upoređivanje modela.

Kartice se na kraju stavljaju na stalak s papirom kako bismo dobili postere koje ćemo upotrijebiti u sljedećoj lekciji.

Korak 2.5: Učenici glasaju

Na kraju sastanka, učenici glasaju dizanjem ruku. Ako su se složili oko jednog skupa ciljeva, možemo očekivati jednoglasnost.

Ako su se pojavili različiti modeli, učenici o njima glasaju.

U tom slučaju nastavnik predlaže sljedeći postupak glasanja za koji se učenici odlučuju (glasanjem) prije nego što se izglasavaju modeli: ako bilo koji model dobije većinu od preko 50%, smatra se prihvaćenim. U protivnom se glasa ponovo, ovog puta između dva modela s najvećim brojem glasova. Vodeći računa o suzdržanim glasovima, model s najvećim brojem glasova smatra se prihvaćenim.

Lekcija 4

Učešće u pluralističkoj demokratiji

Učenici se osvrću na stečeno iskustvo

<p>Ova tabela sažima informacije koje su nastavniku potrebne u svrhu planiranja i izvođenja časa.</p> <p>Razvijanje sposobnosti odnosi se direktno na obrazovanje za demokratiju i ljudska prava.</p> <p>Cilj učenja pokazuje šta učenici znaju i razumiju.</p> <p>Zadatak (zadaci) koji se daju učenicima, uz metodu, važni su sastavni dijelovi procesa učenja.</p> <p>Kontrolni popis materijala predstavlja pomoć u pripremi časa.</p> <p>Raspored nastavniku omogućuje okvirno planiranje vremena.</p>	
Razvijanje sposobnosti	<p>Analiza i procjena: organiziranje rezultata rada.</p> <p>Metodičke vještine: kratke izjave, povratne informacije.</p>
Cilj učenja	<p>Pluralizam je podrška pravičnom i efikasnom odlučivanju. „Slaganje kroz neslaganje.”</p> <p>Promoviram svoje interese učešćem u demokratiji.</p>
Zadaci za učenike	<p>Učenici se osvrću i raspravljaju o svom iskustvu i daju povratne informacije o ovoj nastavnoj jedinki.</p>
Materijali i sredstva	<p>Stalak s papirom i flomasteri; preslika Radnog materijal za učenike 2.5 (Univerzalna deklaracija) i 2.6 (Evropska konvencija).</p>
Metoda	<p>„Zid šutnje”. Individualni rad, izlaganje i rasprava. Kratke izjave svih učenika.</p>
Raspored	<ol style="list-style-type: none"> 1. dio: Učenici se osvrću na stečeno iskustvo („Zid od 20 min tišine”). 2. dio: Rasprava o prethodnom. 15 min. 3. dio: Učenici daju povratne informacije. 5 min.

Informacije

Osvrt (refleksija) je konstruktivističko učenje. Učenici artikuliraju svoja stajališta i međusobno ih razmjenjuju. Uloga nastavnika jeste osigurati odgovarajuće metode i redosljed. To je primjer podučavanja kroz ljudska prava: učenici ostvaruju slobodu mišljenja i izražavanja. Strogi okvir svakom učeniku daje mogućnost učešća. Te mogućnosti nikada se ne doživljavaju kao potpuno jednake, jer različiti stilovi učenja različito reaguju na metode koje je nastavnik izabrao.

Nastavnik vrlo malo govori. Međutim, definisanjem okvira lekcije, nastavnikova uloga voditelja je cijelo vrijeme očita. Kao i kod ostalih jedinki, učenici se upoznaju s paradoksom da sloboda ne samo da ide ruku pod ruku sa strogim pravilima i rukovođenjem, već ih čak i zahtijeva.

Opis lekcije

Priprema:

Modeli političkog programa za koji su učenici glasali u prethodnoj lekciji izvješeni su na zidovima učionice.

Četiri papira sa stalka s papirom, („zidovi tišine”) nalaze se na zidovima učionice, a pri ruci su i 2-3 flomastera raznih boja. Listovi papira sa stalka s papirom moraju biti lako dostupni, a ispred njih se nalazi 5-6 polukružno postavljenih stolica. Listovi papira sa stalka s papirom mogu se položiti i na dvije ili tri spojene školske klupe.

Nastavnik je pripremio listove papira sa stalka s papirom prije časa i napisao je osnovna pitanja (vidi u nastavku). Osigurani su dodatni listovi papira ako je učenicima potrebno još prostora za pisanje.

Organizacija sjedenja olakšava komunikaciju. Sjedenje ne bi smjelo biti organizirano frontalno, već na stolicama složenim u krug, ili stolovima složenim u slobodnom prostoru učionice – šta god se čini prikladnijim s obzirom na izložene listove papira sa stalka s papirom.

1. dio: učenici se osvrću na svoje iskustvo („zidovi tišine”) Korak 1.1:

nastavnik objašnjava učenicima kako koristiti „zidove tišine”¹⁰

Učenici i nastavnik sjede. Nastavnik upućuje učenike u temu lekcije prema rasporedu (Radni materijal za učenike 3.1) – osvrt i pogled unatrag, a ne primanje novih informacija niti rad na novom zadatku. U dijelu koji se odnosi na osvrt, učenici razmatraju i razmjenjuju ideje, te o njima raspravljaju.

Nastavnik uvodi metodu „zida tišine” i objašnjava zbog čega je izabrana: radi se o vrlo dobroj metodi koja je podrška promišljanju i učenicima omogućava maksimalno vrijeme za razmišljanje i komuniciranje.

Nastavnik upućuje učenike na četiri postera – četiri „zida tišine”:

Pluralizam

Kako sam doživio/doživjela pluralizam?

Slaganje kroz neslaganje?

Zbog čega smo uspjeli, ili doživjeli neuspjeh u nastojanju da se složimo oko definicije zajedničkog dobra?

Različita raspodjela moći

Kako smo se osjećali kao jači odnosno slabiji igrači?

Ljudska prava

Koja ljudska prava smo ostvarili radeći na ovim lekcijama? (primjerci & Radnog materijala za učenike 2.5, Univerzalna deklaracija o ljudskim pravima i 2.6, Evropska konvencija o ljudskim pravima se u tom trenutku dijele učenicima).

Upute:

Tokom ovog zadatka vlada tišina – zbog toga se zadatak i zove „zid tišine”. To je rasprava u pisanom obliku.

Svaki učenik/učenica može pisati koliko želi.

Minimalni zahtjev: dva zapisa, svaki na jednom od dva različita „zida tišine”.

Učenici mogu napisati svoj odgovor na osnovno pitanje ili komentirati ono što je napisao neki drugi učenik. Mogu se koristiti strelice, crte ili simboli.

Učenici mogu obilaziti postere, ili se zadržati kod jednog.

10. Ova metoda je varijanta zadatka 7.1, „Zid tišine”, iz priručnika Podučavati demokratiju: Zbirka modela za obrazovanje za demokratiju i ljudska prava, Knjiga VI, u izdanju Vijeća Evrope, Strasbourg, 2008, str. 62.

Korak 1.2: Učenici zapisuju svoje ideje na „zidove tišine“.

Učenici izvide zadatak osvrta u skladu s uputama. Nastavnik prati razmjenu ideja i mišljenja s postera, ali ne učestvuje. Nastavnik insistira na tome da svi poštuju pravilo tišine.

Ovaj dio traje 10-15 minuta.

2. dio: Rasprava koja slijedi nakon prethodnog zadatka

Nastavnik poziva učenike da sjednu (na stolice složene u krug na sredini učionice) i najavljuje sljedeći dio časa: raspravu koja je nastavak prethodnog zadatka i koju vodi nastavnik.

Najprije se učenici trebaju složiti oko tema o kojima žele raspravljati. Nastavnik ih upoznaje s potrebom da u vremenu koje im stoji na raspolaganju izvrše odabir. To podrazumijeva da će se fokusirati na jedan ili dva „zida šutnje“, a ne da kratko komentarišu svaki od njih, no o tome odlučuju sami učenici.

Ovakva rasprava dio je konstruktivističkog učenja. Nastavnik ne može i ne treba predviđati šta će učenici reći. Nastavnikov zadatak je dati strukturu njihovih doprinosa raspravi.¹¹

3.dio: Povratne informacije (kratke izjave svih učenika)

Nastavnik najavljuje kraj rasprave i zadnji krug povratnih informacija o jedinki. Ova metoda sastoji se u davanju vrlo kratkih izjava. Svaki učenik treba dovršiti sljedeću izjavu:

„Najzanimljivija i najvažnija stvar koju sam naučio/naučila u ovoj jedinki je...“

Učenici naizmjenično daju kratku izjavu koja se sastoji od najviše 1-2 rečenice. Komentari nisu dozvoljeni. Učenici mogu ponoviti i posebno naglasiti izjave drugih učenika.

Povratne informacije su podrška učenicima u pojedinim segmentima održivog učenja. Nastavnik prima informacije kojima se ocjenjuje ova jedinka. Učenici i nastavnik mogu iskoristiti pojedine ideje za planiranje budućeg rada u sklopu obrazovanja za demokratiju i ljudska prava, u smislu poveznica s ostalim jedinkama, njihovog proširivanja i sl.

11. Vidi poglavlje u uvodu o konstruktivnom učenju.

Nastavni materijal 3A

Četiri osnovna politička stajališta

Liberalno stajalište: individualna sloboda je na prvom mjestu

- Osnovni principi: lična sloboda i odgovornost.
- Zaštita ljudskih i građanskih prava.
- Slobodna trgovina i konkurencija kao pokretači napretka, modernizacije i povećanja blagostanja.
- Kapitalizam najbolje funkcioniše ako ga pustite da to čini samostalno.
- Jaka država – da, ali država koja se ograničava na vladavinu prava.
- Velikodušne povlastice socijalnog osiguranja čine ljude lijenim.
- Lični napor i uspjeh uvijek se isplate – nemojte previše oporezivati dohodak i profit.

Slogan: „Bez rizika nema ni slobode”.

Socijaldemokratsko stajalište: jednakost je na prvom mjestu

- Osnovni principi: jednakost, solidarnost, socijalna sigurnost.
- Zaštita slabih, siromašnih, manje zaštićenih.
- Ako se ne nadzire, kapitalizam produbljuje socijalne razlike. Nema alternative kapitalizmu, no njegove učinke treba nadzirati i korigovati političkim sredstvima.
- Potreban nam je sistem socijalne sigurnosti koji će štiti porodicu, invalide, starije ljude, nezaposlene i siromašne.
- Solidarnost znači da jaki pružaju podršku onima u stanju potrebe.

Slogan: „Ujedinjeni opstajemo – podijeljeni propadamo”.

Konzervativno stajalište: sigurnost je na prvom mjestu

- Osnovni principi: sigurnost i stabilnost.
- Jaka država je važna da bi zaštitila zemlju od opasnosti i prijetnji.
- Jaka država počiva na modernoj i efikasnoj ekonomiji.
- Produbljivanje socijalnih razlika treba izbjegavati.
- Porodica treba posebnu zaštitu.
- Građani trebaju tražiti zaštitu samo ako se sami ne mogu nositi sa svojim problemima.

Slogan: „Jaka država u zdravoj ekonomiji”.

Ekološko stajalište: prirodni okoliš je na prvom mjestu

- Osnovni principi: zaštita prirodnog okoliša, odgovornost prema budućim generacijama.
- Naš sadašnji način života, usmjeren na ekonomski rast i iskoprištavanje fosilnih goriva je ozbiljna prijetnja našoj budućnosti.
- Međunarodni sporazumi su neophodni radi zaštite okoliša na globalnom nivou.
- Odgovorni smo prema budućim generacijama i cijeloj planeti.
- Male promjene u našim svakodnevnim životima čine veliku razliku.

Slogan: „Novac ne možeš jesti”.

Nastavni materijal 3B

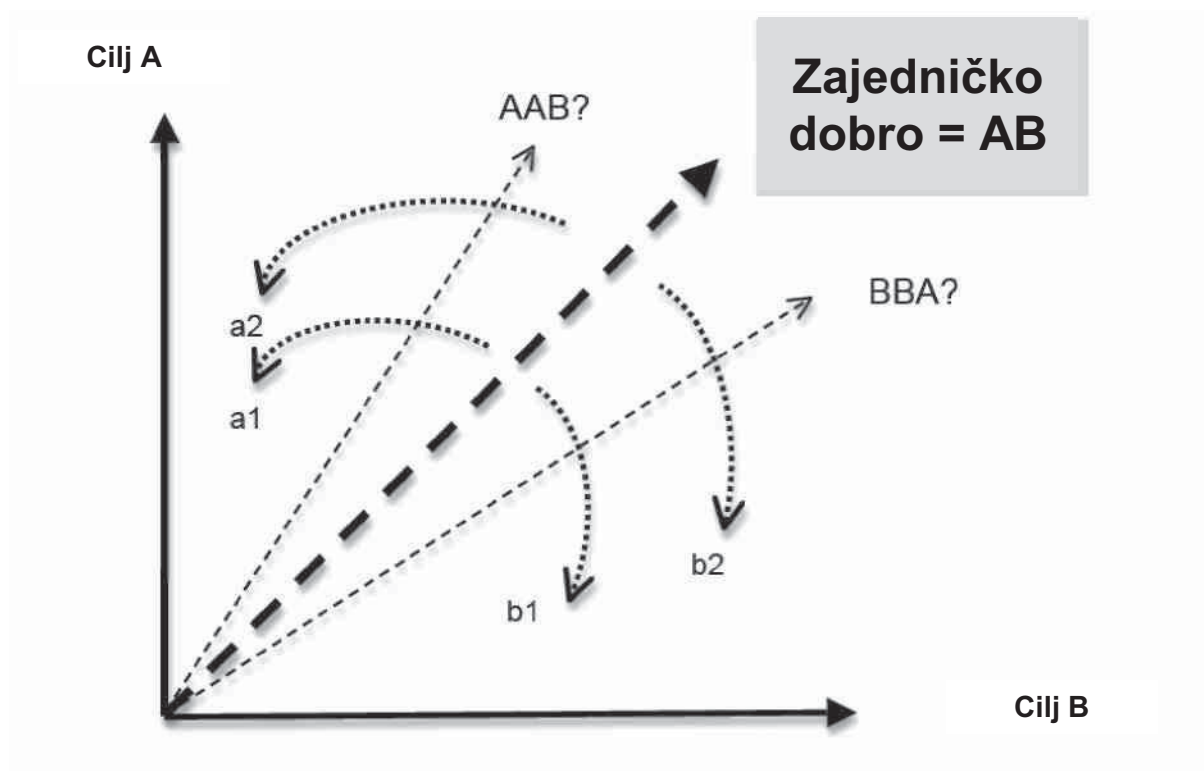
Lekcija: šta je zajedničko dobro?

Ova koncepcija daje osnovne smjernice za analizu. Nastavnik bi trebao prilagoditi predavanje obrazovnim potrebama svojih učenika i kontekstu nastavne jedinice.

U demokratijama se podrazumijeva da niko ne zna sa sigurnošću šta je zajedničko dobro pa stoga moramo zajedno odlučiti šta smatramo da je najbolje za našu zajednicu. U diktaturama je režim taj koji odlučuje šta je zajedničko dobro – to je jedna od velikih razlika između demokratije i diktature.¹²

Svako može i zaista i učestvuje u toj trajnoj raspravi: političke stranke, interesne grupe, mediji, političari i građani pojedinci. U suštini, u tome i jeste bit učešća u demokratiji – raspravljati i konačno odlučiti šta je najbolje za tvoju zemlju (ili svijet u cjelini) i kako se to može ostvariti.

Ova jedinka je zamišljena kao jako pojednostavljeni model postupka donošenja odluka. Započeli smo predlaganjem svojih ideja o zajedničkom dobru – ako razmišljate o svojim prioritetima u ulozi osobe na čelu zemlje, razmišljate o zajedničkom dobru. Sada ste usred procesa formiranja stranaka.

U sljedećoj lekciji međusobno ćete pregovarati o tome možete li ostvariti većinu koja će definisati zajedničko dobro – za sadašnjost.

Ovaj dijagram prikazuje šta se događa u takvom postupku donošenja odluka. Pretpostavimo da se raspravlja o dva osnovna cilja, cilju A i cilju B (to se može povezati s konkretnim ciljevima koje su stranke predstavile). Tri isprekidane strelice prikazuju konačna opredjeljenja koja stranke zagovaraju – neke žele dati prednost cilju A (varijanta AAB), druge cilju B (varijanta BBA). To su različite ideje o kojima treba razgovarati. Svaka stranka zastupa određeni program koji podržava neke grupne interese u društvu i nudi da uzme u obzir i interese druge strane.

12. Vidi Radni materijal za učenike 3.6 radi iscrpne obrade ovog pitanja.

Stranke stoga pokušavaju uticati na donošenje odluka u njihovom smjeru – a1 i a2 u prilog cilju AAB, s time da stranke b1 i b2 vuku u suprotnom smjeru (BBA).

Koja je mogućnost najbolja kada je riječ o zajedničkom dobru : AAB ili BBA? Ili je to možda ravnoteža prema sredini: AB? Odluka se mora donijeti. Stranke pregovaraju i pokušavaju naći kompromis oko kojeg će se složiti i podržati ga. U demokratijama, kompromis je cijena koju plaćamo za moć. Moć odlučivanja pripada većini. Manjina, ili pojedinci, mogu uticati na odluku valjanim zaključivanjem.

Tako donijete odluke stalni su predmet kritičkog preispitivanja. Odluka možda u nekom trenutku ne služi zajedničkom dobru. Uslovi se mogu promijeniti. Većina se može promijeniti. Dobrim zaključivanjem većina se može uvjeriti da treba mijenjati mišljenje. Demokratska zajednica je zajednica koja uči.

Dodatak (ovaj se dio može ponuditi kao zasebna cjelina)

Na koji je način sve to povezano s ključnim pojmovima ove jedinice - pojmom **različitosti** i pojmom **pluralizma**?

Ostvarujući svoju slobodu razmišljanja i izražavanja, građani - pojedinci stvaraju jako **širok** spektar individualnih stavova o tome što je najbolje za njihovu zemlju. Građani koji su zainteresirani za ostvarivanje svojih ciljeva u praksi organiziraju i priključuju se organizacijama kao što su stranke, interesne grupe, i sl. To je organizirani **pluralizam** (vidi a1, a2, b1, b2 na dijagramu).

Pluralizam promovira takmičenje za sticanje moći i političkog uticaja. Odluka traži da se nekim ciljevima i interesima da prednost, dok se drugi odbacuju. Ponekad je potreban kompromis da bi se ostvarila potrebna većina.

Građani koji ne učestvuju u ovoj igri glasnog i jasnog artikulisanja svojih interesa i stajališta smatrat će se isključenima. Interes sviju je učestvovati u demokratiji.

Nastavni materijal 3C

Prijedlozi za dodatni rad i nastavak

1. Kako stranke odražavaju društvene podjele?

Radni materijal za učenike 3.5 i rasprava o

- Podjelama koje postoje u našem društvu?
- Kako stranke u našoj zemlji odražavaju te podjele?
- Koje su odluke i kompromisi donijeti?

2. Pluralizam

- Koje interesne grupe i NVO postoje u politici?
- Koji interesi su dobro organizirani? Koji nisu?

3. Postizanje kompromisa

U demokratskim sistemima pluralizam stvara potrebu za kompromisom. O tome postoje različita stajališta:

1. Sa stajališta pojedinačnih igrača: kompromis je cijena koju treba platiti za moć. Dobre ideje se na koncu svedu na ne baš najbolje rješenje.
2. S općeg stajališta: pluralizam potiče na takmičenje: igrači provjeravaju jedni druge i osiguravaju da niti jedan od njih ne postane previše moćan. Pluralizam u društvu ima isti učinak kao i ravnoteža ovlasti u ustavu.
3. Gledano iz perspektive postizanja rezultata: pluralizam rađa potrebu za stvaranjem kompromisa. Ekstremne odluke su rijetke. To je podrška društvenoj koheziji.

Koji od ovih stavova se potvrđuju u stvarnom životu, npr. u konkretnim slučajevima?

4. Upoređivanje demokratije i diktature

Radni materijal za učenike 3.4

- Kako demokratije i diktature rješavaju različite interese i stajališta?
- Kakve odluke su donijete? (kriteriji za uporedbu: uključivanje interesa, učinkovitost, izražavanje kritike, uloga medija.)

5. Dvije dimenzije politike

Max Weber:¹³

1. „Politiku možemo uporediti s polaganim i energičnim bušenjem rupa u debelim daskama sa strašću i dobrom procjenom.”
2. „Ko god je aktivan u politici teži za sticanjem moći.”

Kako smo doživjeli dvije dimenzije politike u ovoj jedinki? Kako politički akteri u našoj državi uspijevaju uravnotežiti te dvije dimenzije?

13. Max Weber, „Politika kao poziv“ (*Politics as a Vocation*), str. 2, 34 (www.sscnet.ucla.edu/polisci/ethos/Weber-vocation.pdf); citate je redigovao autor.